Felles forståelse for utviklingen i nord

KRONIKK

Av Frode Mellemvik
Direktør ved Nordområdesenteret
Handelshøgskolen UiN

DELTOK: Stortingsrepresentantene Eirik Sivertsen (Ap) og Margunn Ebbesen (Høyre) deltok begge under seminaret som Nordområdesenteret inviterte til i St. Petersburg nylig. Sivertsen er leder av Stortingets arktiske delegasjon. Ebbesen er medlem.

Forholdet til Russland er viktig og må bygge på gjensidighet og samarbeid om utvikling av kunnskap, var en ledetråd under et seminar om nordområdene i St. Petersburg i forrige uke.

Forholdet mellom Europa og Russland har vært anspent siden Russlands annektering av Krimhalvøya. EUs sanksjonspolitikk og russiske mottiltak har gitt et surere klima, og det har konsekvenser blant annet for eksportbedrifter langs hele kysten som har Russland som et viktig marked. Med de muligheter som åpner seg i nord både for Norge og Russland, er det viktig at vi i samarbeid utvikler kunnskap om hvordan mulighetene kan realiseres.

Likt og forskjellig

Det er mange forskjeller mellom Norge og Russland, ikke minst knyttet til historie, kultur og måten samfunnet organiseres på. Vi har i disse dager i Norge vært opptatt av valgene til kommunestyre og fylkesting. Kommunenes selvstendighet har helt siden 1837 vært viktige i forståelsen av Norge som nasjon. Den gang fikk vi gjennom Stortingets gjennomtrumfing av formannskapslovene tydeliggjort vår selvstendighet til tross for felles konge med Sverige.

Også i Russland har det i disse dagene vært viktige valg i regionene. Russland har alltid vært en stormakt, og ikke slik som Norge vært styrt av andre. Dermed har en heller ikke hatt behov for noe som ligner på formannskapslovene. Men selv om historiene til landene er forskjellige, er det mange av de samme typer spørsmål og problemstillinger som opptar lokal- og regionalpolitikere i Norge og Russland. Eksempelvis har ledelsen i Murmansk kommune satt i gang et prosjekt for å forsøke å få befolkingen mer aktivt med i beslutningene om hvordan kommunens penger skal fordeles på ulike formål.

Nordområdene er like hete

Prosjektet fra Murmansk ble presentert under seminaret Governance in the High North som Nordområdesenteret ved Handelshøgskolen UiN i forrige uke inviterte til i samarbeid med Norges Generalkonsulat i St. Petersburg. Ved dette seminaret deltok det over 100 personer fra akademia, næringsliv, politikk og forvaltning fra Norge, Russland og flere andre land for nettopp å drøfte hvordan vi kan bli enda bedre på å utnytte de mulighetene som ligger i Nordområdene.

Oppslutningen om seminaret bekrefter det vi ellers erfarer: Oppmerksomheten internasjonalt om Arktis og de nordlige regionene er stadig økende - ikke redusert, som noen antar. For å kunne utvikle nordområdene på en best mulig måte er regionalt samarbeid og samspill med andre land og organisasjoner viktig. Gjennom kunnskap, næringsutvikling og internasjonalt samarbeid vil vi ha det beste grunnlag for å kunne sikre en ansvarlig og bærekraftig utvikling i nord.

Politikk møter næringsliv

Økt aktivitet i de nordlige regionene vil bety mye både i Norge og Russland, og vil føre til betydelig verdiskaping utover det som skjer i selve nordområdene. Kunnskap spiller en nøkkelrolle for å sikre en bærekraftig utvikling og forvaltning av ressursene i disse områdene.

Hovedintensjonen med seminaret i St Petersburg var å bringe sammen norske og russiske aktører fra myndighetsnivå, herunder fra regionalt og parlamentarisk samarbeid og fra akademia og næringsliv for å drøfte hvordan samarbeid og forståelse for de muligheter som ligger i nordområdene, kan utvikles videre.

Felles utvikling av kunnskap

Begrepet «governance» er vidt og kan gi ulike assosiasjoner. I en økonomisk tilnærming bruker vi gjerne begrepet for å vise hvor viktig koblingen er mellom «økonomistyring og ledelse» (hvordan bedrifter arbeider for å få til forretninger) og politikk (hvordan myndighetene arbeider for å skape grunnlag for næringsaktivitet). Derfor er de overordnete politiske perspektivene på samarbeid i nord, både med utgangspunkt i parlamentene og de regionale politiske myndighetene, meget viktig.

Både fra norsk og russisk side er det uttrykt at det er viktig at vi får til samarbeidet i nordområdene. Det blir derfor vesentlig både å spørre om hvordan myndighetsapparatet (for eksempel departementene i begge land) kan bidra til å stimulere til samarbeid, og å utvikle kunnskap i fellesskap med russerne om hvilke muligheter som finnes, og også om hvilke forhold som hemmer samarbeid.

Trålstigen må ligge fast

Det er lett å si seg enig med Høyres introduksjon av Masterplanen for Marin forskning (lagt frem 1.9.15) om at «Havets ressurser har alltid vært viktige for Norge. En konkurransekraftig marin sektor vil gi verdiskaping til våre kystsamfunn, økt matproduksjon, nye energikilder og betydelige bidrag til det grønne skiftet».

Sjømatmarkedene er i sterk endring med forbrukere som etterspør og er villig til å betale godt for fersk kvalitetssjømat. Det er tilpasningen av produksjonen til denne etterspørselen som har gitt oppdrettsnæringen suksess. Nærmere 80 prosent av all laks eksporteres fersk. Torskefiskeriene har langt større problemer med å utnytte denne etterspørselen, selv om de samme kvalitetsorienterte forbrukerne er like betalingsvillige for fersk torsk som for fersk laks. Fiskeridirektoratets tall viser da også at gjennomsnittsverdien av oppdretternes laks er om lag 30 kroner per kilo, mens den tilsvarende verdien av fiskernes torsk kun var 10 kr per kilo i 2014 (levende vekt). Første halvdel av 2015 ble om lag 30 prosent av all norsk torskefangst eksportert fersk til høyere priser enn for fryste og saltede produkter. En stor del av dette gikk imidlertid til foredling i utlandet og kun 4 prosent ble eksportert som fersk filet direkte inn i konsummarkedene med de aller høyeste eksportprisene.

Når næringen ikke tilpasser produksjonen til de best betalende markedene, illustrerer dette at fiskekvotene fordeles på en måte som ikke gir høyest mulig verdiskapning - verken for fiskerne, fiskeindustrien eller for kystsamfunnene.

Paradokset er at fiskeriminister Elisabeth Aspaker i FiskeribladetFiskaren 21.8 erkjenner behovet for øket fleksibilitet i kvotefordelingen for å oppnå god lønnsomhet, så skriver hun samtidig at trålstigen ligger fast, noe som faktisk hindrer markedsfleksibilitet!

Trålstigen er en nøkkel som anvendes ved fordeling av torskekvoter mellom havfisketrålerne og fartøyer som fisker med passive redskaper, i hovedsak på kysten. Trålerflåten ble i sin tid tildelt fiskerettigheter og kvoter for å forsyne fiskeindustrien med fersk fisk for foredling, særlig i tider av året hvor kystfiskeflåten ikke var leveringsdyktige. Denne bærebjelken som Aspaker referer til i sin artikkel, er borte. Trålerne kan ikke daglig levere fersk fisk til en kvalitet markedet etterspør. De er derfor i stor grad gått over til frysing og foredling om bord for direkte eksport utenom fiskeindustrien.

Fiskeindustrien på land er på den andre siden blitt helt avhengig av kystfiskeflåten som kan levere dagsfersk fisk. Selv anlegg innen Aker-konsernet som disponerer egne trålere med fangstkonsesjoner og leveringsplikt til anleggene, er avhengig av å kjøpe fersk fisk fra kystflåten mens deres egne trålere leverer på fryselagre helt andre steder.

Fiskeridirektoratets tall viser at kystfisket også er mest lønnsomt. I perioden 2007 til 2013 var verdiskapningen av landet fangstverdi i den minste kystfiskeflåten i gjennomsnitt 10 prosent høyere enn i trålerflåten (55 prosent mot 45 prosent). En vesentlig forklaring på dette er at trålerflåten bruker 18-20 prosent av sine fangstinntekter til drivstoff mens de jager fisken i Barentshavet. Kystfiskeflåten bruker bare tredjeparten av trålerflåtens andel av fiskens landingsverdi til drivstoff (6%) i og med at de fanger fisken som har brukt egen energi på svømmeturen inn til kysten. Flytting av kvoter fra trålerflåten til kystfiskeflåten vil derved være et meget godt klimatiltak når to tredjedeler av utslippene fra fiske på denne måten kan trekkes fra det norske CO_2 regnskapet.

Trålstigen er ikke skrevet inn i fiskerilovene, men er et kompromissvedtak på et landsmøte i Norges fiskarlag, som myndighetene har valgt å følge i praksis. Men det er Fiskeriministeren med ansvar for forvaltning av fellesskapets ressurser, som må ta grep for at ressursene høstes på en måte som øker verdiskapningen på kysten.

Dette kan skje ved at kystfiskeflåtens fangstkapasitet bygges ut samtidig som kvotene i trålerflåten fases ut over en periode. Det vil på lengre sikt gi bedre tilgang på fersk dagsfanget fisk, bedre verdiskapning i fangstleddet, mer verdiskapning i fiskeindustrien på steder med nærhet til fiskefeltene, og det vil være et godt bidrag til «det grønne skiftet» som politikerne ønsker.

Torbjørn Trondsen, Steinar Eliassen, Finn Nilsen, Arnold Jensen, Aina Nilsen, Gunn-Marie Fermann, Peter Th. Ørebech og Arne Luther i Kystens Tankesmie

Sosialboliger

Det er under enhver kritikk og verdighet at personer er nødt til å bo på hytter på campingplass, især når vi faktisk snakker om mennesker som er i sårbare situasjoner med grunnleggende behov for husly.

I mine år i kommunestyret har jeg stort sett opplevd at det blir trukket på skuldrene omkring dette, og at «alle» fraskyver seg ansvaret. Jeg har derfor flere ganger tatt til ordet for et løft for sosialboliger, men selv om jeg så langt bare har blitt møtt med passivitet vil jeg ikke gi meg. Jeg foreslo sågar å bruke Nordlys hotell som hospits.

Vi har flere grupper i Alta som har behov for bosted. Rusmisbrukere og tidligere rusmisbrukere på ettervern er 2 grupper, men de vil ha behov for annet tilbud enn den siste gruppen: «Nav-klientene», som av forskjellige årsaker ikke klarer ordne seg bosted på egen hand. Det kan være både økonomi og helsemessige årsaker, men de er altså de som ikke har krav på løsninger som feks rusmisbrukere og kronisk syke.

Alta kommune bruker per idag 25.000 per hytte, per måned. Enhver med noe forstand og forståelse for kostnader skjønner at dette er penger som kastes ut døra.

Derfor bør kommunen ta initativ til å få bygget boliger, gjerne en boligblokk som kan gi et verdig tilbud til folk, og på sikt vil dette gi innsparte penger.

Videre er det mulig med et slikt kompleks å kombinere både med Aksis og Nav, samt feks en vaktmestertjeneste levert av kommunen, slik at botilbudet kan være mer enn bare tak over hodet. For mange klienter er oppfølging og tiltak nødvendig.

Dette er ikke verre enn at kommunen tar investeringen med å bygge, eller tildeler en tomt til entreprenører som ønsker å bygge dette mot at kommunen leier. Således kan man raskt få på plass tilbudet, og det blir en vinn-vinn situasjon. Dersom man setter som krav til utbyggeren at boligene skal ha nøktern standard og være forbeholdt denne gruppen, vil man kunne løse dette uten mer tull.

Den største aversjonen mot dette som jeg har fått høre, er at man får en slags «ghetto» og at det vil medføre negativ belastning på nabolaget. Igjen peker jeg på at man skal huse bostedløse med andre behov enn rusmisbrukere og ettervern, her er det snakk om mennesker både med barn og familie som skal hjelpes gjennom en periode. Når man som nevnt kombinerer det med NAV, vaktmestertjenester og eventuelt også vakthold, så vil det minimere utfordringene.

Forøvrig er det ikke slik at det MÅ bygges blokk, men at det kan bygges desentralisert. Problemet til Alta kommune er at det allerede er spredt bebyggelse og press på tomter, ergo vil en boligfortetting med blokk være det rimeligste alternativet.

Claus Jørstad, Alta FrP